

Зоран Живковић

МРТВЕ ДУШЕ

Био ми је најбоља муштерија. Углађен господин позних средњих година, онижи, мало пунији, румених образа, меког гласа, неупадљиво обојене косе, негованих ноктију. Пре но што бих изнео робу на тржиште, доносио сам је најпре њему. Било је задовољство пословати с њим. Тражио је само најбоље, те стога и најскупље. Платио би сваку цену без погађања. У готовини, разуме се.

Као и увек, примио ме је у салону. Витрине су биле испуњене статуицама које су могле да стоје и по музејима, зидове су готово сасвим прекривале слике којима би се дичила свака галерија, тепих је био дебео попут омањег подијума, а првобитни власници намештаја несумњиво су били плаве крви. Носио је дугачак кућни огртач боје црног вина, с лептир-машном у тону. Ципеле су му се сјајиле од углачаности, а очи цаклиле од нестрпљења.

“Чиме ћете ме овога пута обрадовати?” упитао је уз широк осмех пошто смо се сместили у две фотеље у углу, између којих је стајао сточић танушних, лучно извијених ногу.

“Бићете одушевљени, уверен сам.“

“Сјајно!“ Запљескао је. “Покажите ми, молим вас. Једва чекам да видим.“

Положио сам актовку од крокодилске коже на сточић и отворио је. Унутрашњост пресвучена тамноплавим плишом била је нарочито подешена за робу којом сам трговао. У четири удубљења стајале су кожне врећице везане врпцом.

Показао сам прву.

“Рани двадесети век. Велики песник. Страдао у вртлогу светског рата...“

“Да не мислите на...?“ прекинуо ме је.

Само сам се осмехнуо, без речи.

Лице му се озарило. “Не могу да верујем. Да чујем, да чујем.”

“Док су месецима седели у рову, прекраћивао је време писањем. Управо је завршио поему када је издато наређење за јуриш. Није било времена да је негде склони. Само ју је гурнуо под шињел и пошао. Граната га је разнела на свега неколико корака од рова. Срећом, под окриљем ноћи покупили су посмртне остатке погинулих и сахранили их у великој масовној гробници. Од рукописа, разуме се, није остало ни трага, али од њега је ипак малчице сачувано. Два комадића бедрене кости.”

На лицу му се јавио брижан израз. “И оба су ту?”

“Оба, наравно.”

Одахнуо је. “Ох, сјајно! Стварно сјајно! И кажете - завршио је поему? Сасвим?”

“Сасвим.”

“Божанствено! Да видимо даље.”

Показао сам на другу врећицу. “Средина деветнаестог века. Спиритистичка несхваћена у свом времену. Објављивала је углавном под мушким псеудонимима.”

“Знам о коме говорите! Зар је могуће? И од ње имате нешто? Шта? Шта?”

“Новелу. Можда најбољу коју је написала. Делује тако модерно. Никакво чудо што је савременици нису разумели. Уништила ју је у наступу дубоке малодушности због исмевања коме је била изложена.”

“Али зар није окончала живот тако што се бацила с хридице у море? Леш јој никада није пронађен. Или се можда варам?”

“Не варате се. Није.”

“Па како онда?”

Осмехнуо сам се. “Непосредно пре но што ће поћи у смрт, послала је пријатељици опроштајно писмо. Уз њега је приложила и прамен косе.”

“Ах, каква срећа!” Упро је прст у врећицу. “Цео је ту, надам се?”

“Зар сумњате?”

“Не, не, нипошто. Шта је треће? Горим од радозналости.”

“Позни осамнаести век. Романописац. Веома плодан. Знаменит по расејаности...”

“Он? Чудесно! Дивни сте!”

Наклонио сам се. “Једном је заборавио да угаси свећу пре но што је заспао. Не зна се како је пала са свећњака покрај постеље и изазвала пожар. Једва је извукао живу главу, али изгорела су два готова рукописа. Није га то много погодило. Одмах је по сећању поново написао један. Но, из неког разлога, не и други.”

“Зар није настрадао у превирањима на крају века? Колико ми је познато, нема његовог гроба.”

“Нема, тачно. Али зато је ту био његов берберин.“

“Такође прамен косе? Или можда браде? Иако проћелав, био је прилично брадат, колико се сећам.“

“Ништа од тога. Бербери су у то време били и зубари. Извадио му је кутњак. Али није га бацио. Ваљда му се учинило да је посредни својеврсна знаменитост. Није могао ни да претпостави шта је све сачувао с тим зубом.“

“Величанствено!“ Начас се смркао. “Сигурни сте да му није извадио још неки?“

“Ако и јесте, није ништа више оставио. То сам поуздано установио.“

“Одлично! А четврта врећица? Слутим да сте за крај оставили највећу драгоценост. Нећете ме разочарати, зар не?“

“Надам се да нећу. Почетак седамнаестог века. Драмски писац. За многе највећи...“

Заборавивши на лепе манире, поскочио је из фотеле. Положио је дланове на образе.

“Немојте ми рећи...“

Ништа нисам узвратио. Само сам се смешио.

Лагано се спустио натраг у фотелју, пиљећи у неверици у мене.

“Али од њега је све сачувано. Нема ни наговештаја о неком изгубљеном делу.“

“Нема. Али оно ипак постоји. Последња драма, написана исте године када је умро. Већ онемоћалом, украли су му је. То га је вероватно и дотукло. Рукопис се никада није појавио. По свој прилици је уништен. Завист је подједнако моћан покретач у људским пословима као и похлепа.“

“Шта сте набавили од њега?“

“Делић чеоне кости.“

Овога пута шакама је прекрио уста. Када их је спустио и проговорио, готово је шапутао.

“Одакле вам?“

“Из гроба, јасно“, узвратио сам равно.

“Али како? Нисте се ваљда усудили да га оскрнавите?“ Подозриво ме је одмерио, па наставио пре но што сам стигао да нешто кажем. “Нисте, јасно. О томе би брујало на све стране. Како онда?“

“Имам ја своје начине. Ако мислите да се излажете некој опасности, лако ћу наћи одважнију муштерију...“

“Нипошто!“ вриснуо је пискутаво, али одмах се постидео ове необузданости. “Опростите. Неће ме, наравно, уплашити никаква опасност. Нешто друго ме онеспокојава. Шта ако се неко досети да крене вашим стопама? У гробу сигурно има још костију.“

“Нема више.“

Уста су му се отворила, али неколико часака из њих ништа није изишло.

“Ах“, најзад се огласио. “Ово је, значи, све?“

“Све.“

Виђао сам тај израз и раније. Мало је људских заноса који се по силовитости могу упоредити са сакупљачким. Нарочито када увидите да нешто не може да поседује нико осим вас. Имао сам разумевања за ту страст, разуме се. Да није ње, зар бих овако добро живео?

“Смем ли?“

Несвесно је скупио шаке као да ме преклиње. Знао је да никада не откривам унапред шта нудим. Дајем само наговештаје. Такође не допуштам пробе пре закључења посла. Ништа тако не подиже цену као неизвесност удружена с нестрпљењем. Али овде сам могао да направим изузетак. Било је јасно да неће одолети ма колико му затражио.

Кратко сам се претварао да се колебам. “У реду.“

“Хвала!“

Хитро је посегнуо у широки џеп кућног огртача и извадио жуте пластичне рукавице. Навукао их је грозничавим покретима, па испружио десну шаку ка мени. Развезао сам врпцу на четвртој врећици и лагано истресао део чеоне кости на отворени длан.

Држећи укрупњену руку, устао је, упутио се преко салона и отворио двострука врата комоде у наспрамном углу. Иза њих указало се нешто што никако није ишло уз остатак салона: висока технологија. Испод огромног екрана налазио се уређај пун дугмади, прекидача и разнобојних светилкица. Имао је веома стручан назив од четири речи. Ја сам га једноставно звао плејер.

Нисам био љубитељ високе технологије. Срећом, она и није била неопходна у мом послу. Једини изузетак био је овај завршни део, али он се више није тицао мене. Имао сам тек општу представу о томе шта ради светлуцава направа.

Неко веома паметан открио је да се сећање не налази само у мозгу, него да је, попут ДНК, ускладиштено у свакој ћелији. Задржава се тамо и после смрти. Све док имате и најмањи делић покојника, можете да реконструишете све оно што је икада чуо, видео, осетио, доживео, искусио. За живота је све то могло и да му ишчили из памћења. Али ћелије ништа нису заборавиле.

Углађена муштерија управо је ускликнула када се на екрану појавио приказ жутог листа хартије преко кога је брзо летело гушчије перо. Видео је исто оно што и давно умрли бард док је писао своју последњу драму - наизглед заувек изгубљено, а сада ипак поново пронађено дело које ће и даље бити као изгубљено будући да ће га посе-

довати само један човек. Јасно је зашто та јединствена повластица нипошто није могла да буде јевтина.

Накашљао сам се.

С напором је одвојио очи од екрана. Идући према фотели, пажљиво је носио кост на длану. Док је скидао рукавице, ставио сам врећицу натраг у ташну и затворио је.

Остали смо кратко у тишини. Онда сам и самога себе изненадио бројком коју сам изговорио.

Муштерија је, изгледа, била мање изненађена. Задржавши мирно лице, изишао је из салона. Вратио се кроз неколико минута с актовком истоветном мојој. Није, наравно, било потребно да је отварам како бих пребројао новац. Овај посао темељи се на узајамном поверењу. Само смо заменили ташне.

Већ сам устао да пођем, када сам се сетио нечега.

“Имаћу ускоро у понуди нешто ново. Шта кажете на неког од још живих писаца? Могао бих да вам набавим сећања једног савременог великана. Веома необична личност. Већ сам успоставио везу с његовим педикиром. Цена би, разуме се, била знатно нижа...”

Није се уопште двоумио. “Не, хвала. Живи ме не занимају. Али чим се јави нека мртва душа, очекујем да најпре до мене навратите.”

Објављено у књизи *Амаркорд* у издању *Лајуне*
уз дозволу аутора